

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію І.А. Гуляс

«Аксіопсихологічне проектування життєвих досягнень особистості»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук

за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Глобальна цифровізація, яка відбувається сьогодні в управлінні нашою країною, в державних і бізнес підприємствах, в освіті, в усьому світі – неоднозначно впливає на життєдіяльність особистості. Як показують психолого-соціологічні дослідження, сучасна людина, з одного боку – отримує надзвичайну швидкість переробки величезних масивів інформації, що надходить з різних джерел, одночасну включеність в багато напрямів робочих процесів, з другого – втрачає здатність самостійно мислити та приймати власні рішення, не має часу на живе спілкування, особисте життя та сімейну взаємодію. Тому, на сьогодні, перед кожною свідомою людиною постає вибір: бути власним творцем свого життєвого шляху, чи «бути як всі», що користуються запропонованими готовими шаблонами.

З огляду на це, особливого значення набуває обрана І.А. Гуляс тема дисертаційного дослідження «Аксіопсихологічне проектування життєвих досягнень особистості», яка відповідає нагальним потребам розвитку як сучасної психологічної науки, так і психолого-педагогічної практики.

Об'єктом дослідження обрано ціннісно-цільова детермінація процесу життєздійснення особистості.

Предметом дослідження є чинники, особливості, тенденції та закономірності аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості.

Зміст дисертації структурно розкривається в 5 розділах, які висвітлюють послідовність виконання 7 завдань дослідження. Зокрема, у **першому розділі** «Аксіопсихологічне проектування життєвих досягнень особистості як предмет теоретико-методологічного аналізу» здійснено вивчення філософських джерел

дослідження аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості у працях відомих вчених, розглянуто міждисциплінарні студії проблеми аксіопсихологічного проектування особистості, вивчені основні детермінанти аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості, проаналізовані основні наукові підходи до дослідження осмисленості особистістю життєвого шляху, стратегії й особливості проектування психічного розвитку особистості в гуманітарній парадигмі. Дисертантка слушно констатує, що «аксіопсихологічне проектування обумовлює становлення людини як цілісності, продуктивність її саморозвитку, справжність існування й оптимальність індивідуальної траєкторії досягнення акме як щаблів самоздійснення; дозволяє осмислювати процес акме-орієнтованого саморозвитку як життєву цінність, створювати умови для самовдосконалення і самореалізації у ході життєдіяльності, пізнавати, актуалізувати, творчо проявляти свою самість; спонукає до постановки нових завдань, що відкривають можливості для нових життєвих виборів особистості, нових кроків до досягнення акме та само здійснення» (с. 120).

У другому розділі дисертаційного дослідження «Теоретико-методологічні й організаційно-методичні засади дослідження аксіологічного проектування життєвих досягнень особистості» узагальнено й презентовано холархічну (системно-ієрархічну) модель аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості, розроблено дизайн емпіричного дослідження та представлено характеристику експериментальної вибірки, описано методи, методики і процедури експериментально-діагностичного дослідження. Проаналізовані етапи процесу розвитку в особистості здатності до проектування власного життя у різні вікові періоди.

У третьому розділі «Аксіопсихологічне проектування життєвих досягнень особистості: вітакультурна детермінація» представлено факторну структуру аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості періоду ранньої дорослості, гендерні відмінності факторних структур аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості періоду

ранньої дорослості. За результатами факторного аналізу (с. 214) встановлено «детермінантні чинники аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості періоду ранньої дорослості, представлені такими інтегральними психологічними характеристиками – 9-ма факторами: диспозиція самоефективності, небажання удосконалюватися, атрибуція відповідальності, складнощі удосконалення, (важливість інтернальності), використання непродуктивних копінгів, диспозиція саморегуляції, риси жіночого гендеру, спрямованість на реалізацію, адекватна психовікова оцінка. У факторній структурі ціннісного проектування опитаних розглядуваного віку домінують перших два чинники, які й вважатимемо ключовими».

Четвертий розділ дисертації «Аксіопсихологічне проектування життєвих досягнень особистості з урахуванням специфіки обраної професії» дисертантка присвятила презентації результатів дослідження за представленою факторною структурою аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень майбутніх інженерів та факторною структурою аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень майбутніх економістів. У результаті чого були отримані гендерні відмінності факторних структур аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень майбутніх інженерів та гендерні відмінності факторних структур аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень майбутніх економістів.

На наш погляд, здійснене глобальне експериментальне дослідження проектування особистістю власних життєвих досягнень на вибірці більше 430 осіб, в усіх багатокомпонентних складових життєвого проекту, що продемонстровано кількісними даними в численних таблицях і графіках, з використанням сучасних методів математичної статистики і дозволило представити ґрунтовну інтерпретацію отриманих результатів та узагальнити лаконічні висновки.

Якісно проведене дослідження четвертого розділу зумовило розробити й показати у **п'ятому розділі** дисертаційного дослідження «Аксіопсихологічне проектування життєвих досягнень педагогів» для різновікових категорій.

Зокрема, презентовані: факторна структура аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості періоду ранньої дорослості майбутніх педагогів, факторна структура аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень педагогів початкової освіти періоду середньої дорослості, факторна структура аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень педагогів початкової освіти періоду пізньої дорослості. Узагальнені результати дисперсійного аналізу дозволили виокремити диференціально-психологічні чинники аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості.

Проведене масштабне психологічне дослідження дало змогу дисертантці розробити й презентувати **«Технології та рекомендації щодо аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості»**, які вже сьогодні можна запропонувати психолого-педагогічним колективам ЗВО. **«Таке бачення впливу професійних цінностей на становлення фахівця дає змогу студентам оволодівати типовими професійними завданнями й ролями, що забезпечує поліфункціональне оволодіння професією на підставі виявлення індивідуальних особливостей і аксіологічної спрямованості особистості»** (с. 364).

У результаті зі структури виявлених провідних факторів і порівняльних результатів дисперсійного аналізу розкрито низку таких закономірностей: від середньої до пізньої дорослості зростає роль інструментально-суб'єктних здатностей в аксіопсихологічному проектуванні життєвих досягнень особистості; домінування інструментально-суб'єктних здатностей в конструюванні цього феномену притаманне і чоловікам; у жінок ціннісно-цільовий вектор проектування домінує над інструментально-суб'єктним; опосередковано гендерний чинник аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості справляє сильніший вплив на досліджуваний феномен, аніж чинник віку, принаймні в межах середньої та пізньої дорослості.

У цілому можна констатувати, що робота є завершеною, поставлені завдання розв'язані, мета досягнута. Проте в дисертації, на нашу думку, є певні

дискусійні моменти, тому вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання:

1. У структурі дисертаційного дослідження розроблена авторкою холархічна модель аксіопсихологічного проєктування життєвих досягнень особистості, на наш погляд, є недостатньо описаною, з точки зору практичного її використання. До опису віднесено різні визначення і характеристики усього, що в неї входить. Оскільки практична цінність будь-якого дослідження полягає у можливості подальшого використання у психологічній роботі усіх новітніх розробок, презентовану модель складно буде реалізувати на практиці.

2. Також, на наш погляд, релевантним залишається питання назв двох рівнів четвертого («професійно-особистісне самоздійснення») й п'ятого («професійна самореалізація»), які дуже складно розмежувати, оскільки для людини, а саме для підняття її на ці рівні – практикам доведеться пояснювати майже одне й теж саме.

3. У науковій новизні дисертації й автореферату авторка вказує розроблені методичні рекомендації психологам, викладачам і наставникам академічних груп. Однак, це зазвичай зазначається в практичній значущості, оскільки життєве проєктування розробляли й до цього і вчені і практики, що детально описано в теоретичній частині роботи.

4. Бажано було б наблизити загальні висновки по пунктам (їх 9) до завдань роботи (їх 7), що покращило б констатацію виконаного дослідження. Крім того, дисертантка не подавала висновків до кожного розділу? І можливо тому було важко узагальнити в 7 пунктів все, що було досліджено. Хотілося б почути її думку з цього приводу.

Виявлені недоліки не знижують теоретичної та практичної значущості дослідження, яке має яскраво виражену новизну. Автореферат дисертації повністю відповідає її змісту, а публікації, здійснені у відповідних фахових виданнях, відбивають основні положення проведеного дослідження.

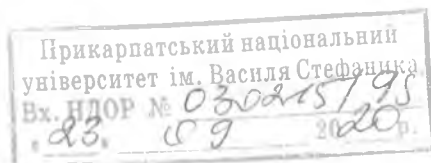
Таким чином, дисертаційне дослідження «Аксіопсихологічне проєктування життєвих досягнень особистості» за змістом, структурою,

актуальністю, оформленням, науковою новизною та висновками відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» постанови Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року, які висуваються до докторських дисертацій, а її автор І.А. Гуляс заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

Доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри авіаційної психології
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету

Л.В. Поміткіна

Літературні дані
Література